

Hva har UNESCO å si for oss reisende?

Av Jan Karlsen november 2015

Jeg var på kurs i Trondheim om dette temaet rett før 17. mai 2014. Dette var trinn 1. Trinn 2 ble gjennomført nå i oktober 2015, og nå ser det ut som at Staten også er i ferd med å komme på banen. Det viktige nå i disse tider er at LOR følger opp. Jeg er ikke sikker på om dette har stått i LOR-speilet eller ikke, så jeg sender hermed en oppdatert versjon av artikkelen.

UNESCO er FN's organisasjon for utdannelse, vitenskap, kultur og kommunikasjon. Det er 195 stater som er medlemmer, og hovedkontoret er i Paris. De har en haug programmer i disse feltene, men vi holder oss til det som har med kultur å gjøre.

Det aktuelle for oss reisende kommer inn under verdens kultur- og naturarv. Vinden blåser i retning av mangfold, og dermed er tiden inne for at nasjonale minoriteter kommer på verdenskartet. Forøvrig er Romanifolket det mest spredte folk i verden, og for de reisende i Skandinavia er landegrenser kun på papiret. Det har vært mye snakk om nasjonale kartlegginger, men jeg personlig er mest stemt for å se Norden under ett.

I 1972 begynte UNESCO å sette opp Verdensarvlisten. Dette er materielle minnesmerker, som f eks Røros med omegn og Bryggen i Bergen. I Sverige er Luleå Gammelstad i Norrbotten et eksempel. Ekspertene, ikke folk flest, bestemte når disse minnesmerkene ble valgt ut. Dette kunne av og til slå litt feil ut når det gjaldt folk som bodde ved disse stedene, for det ble litt vel mye museumsaktig, og til liten nytte for dem som bodde der. Det Skandinaviske Reisendekartet kartlegger minnesmerker for oss nå i disse dager, men her ser det ut til at trenden har snudd noe ifra eksperter til dem det gjelder. Minnesmerkene kobles også til kultur rundt stedene. Heldigvis, kan man si.

I 1989 kom det en liste over Mesterverker. Dette hadde med kunnskaper og tradisjoner å gjøre. Vi nærmer oss det som er aktuelt for oss, men ikke helt, for ekspertene bestemte nå også. Så gikk det noen år, og vi er kommet til aller først på 2000-tallet. Da kom Konvensjonen av 2003. Denne går på kunnskaper i en kulturell ferdighet, f eks musikk, skikk og bruk, håndverk, naturkunnskap, overføring av disse tradisjonene fra generasjon til generasjon, slik at dette fortsetter i fremtiden. Vi snakker altså om kunnskap i noe, ikke kunnskap om noe. Det nye er at ekspertene ikke lenger er Kongen på haugen.

Konvensjonen av 2003 er altså høyaktuell for oss reisende, for vi sitter med levende tradisjoner, ikke sånt som bare finnes på museum. Vi selv er ekspertene her, ikke professor ditt eller datt. Dette betyr at f eks båtreisende fritt kan sette navn på sin kultur, og beskrive hva som finnes i den kulturen. Det virkelig fine er at dette er helt i tråd med Konvensjonen. Den eneste forutsetningen er at disse tradisjonene ikke skal ødelegge menneskerettigheter eller miljø.

Norge godkjente Konvensjonen i 2007. Et viktig dokument her er St. Prp. nr. 73 av 2005 - 2006, altså et lovforslag fra Stortinget. Det som hører med til historien, og som ble avdekket tidligere i år, var at UNESCO-konvensjonen av 2003 om kulturarv ble ratifisert på noe feil

grunnlag, nemlig under den forutsetning at det forelå en liste over ALLE kulturuttrykk i Norge. Sannheten var at ingen av listene er laget i henhold til den standarden som er i tråd med UNESCO. Områdene som er listeført er også for snevert, stort sett lokal folkemusikk, og håndverk og husflid i bondekulturen. Mye av dette er også museumsbasert, og dermed stemmer listene dårlig med dagens situasjon. Det vil alltid være en risiko for at ekspertene styrer hele ballet denne gangen også. Unntak finnes, men jeg vil fraråde at reisendekulturen drukner i lister basert på folkemusikk, håndverk og husflid. Det som er hele poenget er sammenhengen som reisendekulturen finnes i. Det er ytterst viktig å finne ut hvilke kulturaktiviteter vi vil ta vare på, og hvem som kan gjøre det.

UNESCO-konvensjonen for kulturarv gjelder særskilt for nasjonale minoriteter og urfolk. Nettverket av oss som har gått de to kursene i Trondheim foreslår et prøveår, hvor vi skal finne ut hvordan forskjellige kulturuttrykk lettest kan registreres. En måte å få kartlagt vår kultur er å ta utgangspunkt i våre møteplasser, for der er mange kulturelle aktiviteter samlet. Vi har nå gradvis gått fra HVA over på HVORDAN. Dette siste er som regel det mest arbeidskrevende.

Hensikten med skjemaet «Sammenkomst-skjema for kulturelle aktiviteter» er å finne ut hvilke kulturelle aktiviteter som er av stor interesse for reisendefolket, og som derfor må tas vare på. Skjemaet er videre en test på hvordan tradisjonene overføres fra person til person, og hvordan vi kan synliggjøre oss som folk.

Bruk av skjemaet: Dette er i utviklingsfasen, og brukes foreløpig som en selskapslek, mens det i ferdig utviklet utgave skal bidra til å sette reisendekulturen på verdenskartet. Vi kan f.eks. ta det som gruppearbeid nå. Tenk på et treff eller et annet møte i samme gate hvor kultur ble fremvist på en eller annen måte. Prøv å fylle ut skjemaet. Tilbakemeldinger er viktige, for de bestemmer hvordan skjemaet skal se ut. I ferdig form vil skjemaet stemme overens med UNESCOs internasjonale bestemmelser for rapportering.

All informasjon klausuleres, slik at medlemmenes anonymitet i henhold til vedtektene kan opprettholdes og respekteres. Om noe av materialet skal ut i det offentlige rom, er det opptil de reisende selv å bestemme.

Det er et skjema til. Der står det også godt forklart. Hvorfor ikke ta gruppearbeid på dette også. Hvis arrangementskomiteen synes det er greit altså. Det kan også hende at skjemaene passer til ulike situasjoner. En kommende diskusjon her er om kulturen skal registreres som norsk eller nordisk. Jeg går for nordisk, da landegrenser er noe flytende for oss.

En viktig gjentakelse: Skjemaene er for dem som utøver kulturen. Dette betyr at skjemaene skal kunne forstås. Samtidig bør ikke skjemaene bli så enkle at informasjon blir borte. Det er derfor et viktig år som står foran oss når vi skal finne ut den beste måten å gjøre det på. I juni i år ble Granskningsrapporten levert Jan Tore Sanner. Der ble mye elendighet avdekket, og det var på høy tid. Det burde også være på høy tid å få opp vår kultur. På tide å sette igang. Veien blir til mens vi går.

Jan T Karlsen, Norge og omegn (Bladdra)

P.S.: Legger ved et bilde av forfatteren:

Fra UNESCO-kurset i Trondheim 12. - 16. mai 2014
